

Az utolsó fejezet levelezésük végső szakasza. A hidegháború a végéhez közeledett, a szovjet csapatok fokozatosan elhagyták Kelet-Európát, és leomlott a berlini fal. Üdvözölték a szovjet csapatok kivonulását, s Mihail Gorbacsov politikáját, ugyanakkor elégedetlenül nézték az USA szövetségi rendszerének bővítését, amely elérte egészen az orosz határokat. „Véleményem szerint sohasem kifizetődő, ha egy nagyhatalom kihasználja egy másik nagyhatalom időleges gyengeségét vagy zavarát, hogy olyan engedményeket kényszerítsen rá, melyeket normális körülmények között sohasem fogadna el” – írta George Kennan 1990 májusában.

George F. Kennan a politikai pályáról való visszavonulás után is szinte élete végéig az Amerikai Egyesült Államok külpolitikájának meghatározó alakja maradt. Meglátásai, következtetései személyes tapasztalatain alapultak, és mind-egyiket jelentős kutatói munka előzte meg. Mindehhez megértő és támogató barátja lelt John Lukacsban, aki szintén az amerikai diplomáciatörténet legjelentősebb alakjai közt tartanak számon. A személyességen kívül ezek okoknál fogva is páratlan forrást jelent a levelezésük. Bár az olvasónak szüksége lesz némi jártasságra a hidegháború korában, páratlan olvasmányélményben lehet része annak, aki nekilát a két kiemelkedő személyiség megismeréséhez.

Lukacs, John (szerk.): *A történelem elven valósága. George F. Kennan és John Lukacs levelezése.*
Budapest: Európa Könyvkiadó 2010, 334 p. ISBN 978 963 07 8931 8

1938 – visszacsatolás vagy megszállás?

Sakáč Roland

Ez az első bécsi döntéssel foglalkozó tanulmánykötet 2010-ben jelent meg Ballassagyarmaton a Selye János Egyetem és a Nógrád Megyei Levéltár gondozásában. A kötet összeállítója és szerkesztője Simon Attila, a Selye János Egyetem Történelem Tanszékének tanszékvezetője. A munka három tematikus egységből épül fel, amelyeken belül összesen tizenkét résztanulmány található.

Az első tematikus egység *Az első bécsi döntés diplomáciai vonatkozásai* címmel olvasható; a témához Pritz Pál, Szarka László, Ablonczy Balázs és Popély Gyula írása fűződik. A második tematikus egység a *Regionális nézőpontok az első bécsi döntéshez* című fejezet; ebben a részben Soňa Gabzdilová-Olejníková, Simon Attila, Fedinec Csilla és Milan Olejnik írása olvasható, míg a harmadik *Az első bécsi döntés hatását és utóéletét* mutatja be Martin Pekár, Martin Hetényi, Gaucsik István és Janek István tollából.

Mint ismeretes, a kötetben publikáló szerzőkön kívül más történészek is foglalkoztak már 1938 témájával, a kapcsolódó kérdésekkel és nézetekkel. Közülük kiemelendők Hangel László: *Mit élt át a Felvidék?* (Felvidéki volt Politikai Foglyok Országos Érdekvédelmi Szövetsége, 1938), Sallai Gergely: *Az első bécsi döntés* (Osiris, 2002), a Harsányi Iván–Jemnitz János–Székely Gábor szerkesztette *München 1938* (Kossuth, 1988) című könyv, Juhász Gyula: *Magyarország külpolitikája 1919–1945* (Kossuth, 1988), valamint Romsics Ignác könyve, amely *A magyar külpolitika útja Trianontól a háborúig* (Rubicon, 2000) címmel jelent meg. Ide kapcsolódik Simon Attila munkássága, aki (az itt tárgyalt konferenciaköteten kívül) 2010-ben adta ki *Egy rövid esztendő krónikája – A szlovákiai magyarok 1938-ban* (Somorja: Fórum Kisebbségkutató Intézet, 2010) című könyvét.

1938 őszén Dél-Szlovákiában a politikai helyzet drámai fordulatokat vett. A lakosság körében elharapózódott a félelem és a bizonytalanság. 1938. november 2-án megszületett a bécsi döntés, amelynek értelmében Dél-Szlovákia magyarlakta területeit Magyarországhoz csatolták. Kialakítottak egy demarkációs vonalat, amelyet a civilek csak engedéllyel léphettek át, csupán az orvosok és az egyházi személyek voltak kivételek. A bécsi döntés után Jozef Tiso kijelentette: a magyarok elérték céljukat, a szlovákoknak pedig össze kell tartaniuk a kialakult helyzetben.

Meglátásom szerint a konferenciakötet legnagyobb újdonsága, hozadéka a második egység, mivel ez foglalkozik 1938 regionális nézőpontjaival. Figyeljük meg, hogyan vélekednek az egyes szerzők a témával kapcsolatban. Soňa Gabzdilová-Olejníková álláspontja a következő: „Nyilván a szlovák magyar kapcsolatok fejlődésében is egy hosszabb időszaknak kell eltelnie, hogy az álláspontok folyamatosan közeledjenek a szlovák és a magyar nemzet tagjai között.” (70) Simon Attila hasonló nézőpontot képvisel: „Az 1938-as események értékelése nem csak a két ország közvéleményét osztja meg, de a szlovák és magyar történetírás álláspontjai is meglehetősen távol állnak egymástól.” (71) Amint láthatjuk, hasonló módon vélekednek az 1938-as események mai megítélésével és hatásával kapcsolatban. A magyar és a szlovák történetírás közötti különbségek kérdésében is osztják egymás véleményét. Milan Olejník viszont, az előző két vélekedéssel szemben, inkább szlovák oldalról szemlélteti az eseményeket: „A bécsi döntés eredményét a szlovák lapok kivétel nélkül negatívan kommentálták.” (109)

Összegzésképpen elmondható, hogy az 1938-as első bécsi döntés mai megítélése igen erősen nézőpontok kérdése. Ezért ez a kötet sem ad, mert nem adhat végső választ arra, hogy 1938 visszacsatolás vagy megszállás volt-e.

Simon Attila (szerk.): *Visszacsatolás vagy megszállás?* Balassagyarmat: Nógrád Megyei Levéltár–Selye János Egyetem 2010, 188 p. ISBN 978-963-7243-74-5